

PYHÄJOKI

Pyhäjoen kulttuurikasvatus- suunnitelma

Sivistyslautakunta 27.3.2024
Voimaantulo X.X.2024

Sisällys

1. Käsite kulttuurikasvatussuunnitelma eli KOPS	3
2. KOPS:in konkreettinen toteutus kunnassa	4
2.1 Kulttuurikasvatussuunnitelman perustaso	4
2.1.1 Varhaiskasvatus.....	4
2.1.2 Peruskoulut: Alakoulut.....	5
2.1.3 Peruskoulu: Yläkoulu.....	6
2.1.4 Lukio.....	7
3. Kakkostason toiminta: esittävät taiteet.....	7

1. Käsite kulttuurikasvatussuunnitelma eli KOPS

Kulttuurikasvatussuunnitelma on vuosittain toistuva, etukäteen budjetoitu ja selkeillä sopimuksilla aikaansaatua kokonaisuus, jossa kunkin kunnan toivomalle ikäryhmälle taataan halutunlainen taide- ja kulttuurikasvatus. Kulttuurikasvatussuunnitelma tarjoaa tietoa asuinkunnan historiasta, käytännöistä, merkkihenkilöistä ja jo olemassaolevasta tarjonnasta samalla kun antaa osallistujille mahdollisuuden avartaa maailmankatsomustaan sekä käyttää älyään ja luovuuttaan. KOPS:in parissa toimivat aina kunkin taiteenalan ammattilaiset sekä kulttuurikasvattajat. Laatu on kaiken ytimessä.

Kulttuurikasvatussuunnitelmat perustuvat lakiin kuntien kulttuuritoiminnasta. Kunnan kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jolla kunta edistää kulttuurin ja taiteen tekemistä, harrastamista, saatavuutta ja käyttöä sekä taide- ja kulttuurikasvatusta ja kulttuuriperintöä.

Pyhäjoen kulttuurikasvatussuunnitelman ovat laatineet Henna Leisiö (Kulttuuriosuuskunta Uulu / Kiertävä lastenkulttuurikeskus Kattila), Anu Pirkola (varhaiskasvatus), Kirsi Rautio ja Kaisa Tornberg (Saaren koulu), Sari Hidén (Pyhäjoen lukio) ja Heikki Lahnaoja (kirjasto- ja kulttuurijohtaja), joista jälkimmäinen vastaa suunnitelman ajantasaisuudesta.

Seuraavaksi kerrotaan lyhyesti mitä hyötyä kulttuurikasvatussuunnitelmasta on.

1) Yhdenvertaisuus

Kuntien valtuustojen hyväksymä ja perustasolla budjettiin pysyvästi laitettu KOPS on jokaisen kunnan lapsen ja nuoren saavutettava suunnitelma. Tällöin perheen asuinpaikka, varallisuus tai mielenkiinnon kohteet eivät vaikuta siihen, pääseekö lapsi osaksi taide- ja kulttuurituokioita.

2) Saavutettavuus

Suuressa kaupungissa on usein valtavasti mahdollisuuksia harrastamiseen ja kaiken kokemiseen jo valmiiksi. Pienemmissä ja syrjäisemmissä kunnissa KOPS takaa sen, että esitykset ja ammattitaitelijoiden ja kulttuurikasvattajien vierailut eivät jää suurten kaupunkien asukkaiden yksinoikeudeksi.

3) Kunnan elinvoimaisuus, yhteisöllisyys ja työllistävä vaikutus

Ennalta suunniteltu ja budjetoitu, strategiaan asti saatu kulttuurikasvatussuunnitelma on mille tahansa kunnalle on eduksi. Se osoittaa, että kulttuuria ja taidetta arvostetaan kunnassa, ja että näiden alojen monipuolinen kerrannainen vaikutus sekä ihmisten hyvinvointiin että työllistymiseen ymmärretään. KOPS-työssä kaikki alueen omat taiteilijat ja taidelaitokset saavat vuosittain toistuvaa lisätyötä ja alueen lapset, nuoret ja muut asukkaat oppivat tietämään, mitä oman kunnan alueella on. Yhteisöllinen vaikutus on suuri, jos mukana ovat niin paikalliset yritykset sponsoroimassa kokonaisuuksia kuin taiteilijat, koulut, päiväkodit, galleriat, palvelutalot tai muut yksiköt. Kulttuurikasvatussuunnitelmasta saa helposti tehtyä koko kunnan yhteisen asian.

4) Pyhäjoen kuntastrategia

Pyhäjoen KOPS tukeutuu myös kuntastrategiaan ja nojaa Pyhäjoen kunnan arvoihin menneisyyttä arvostavana, mutta tulevaisuuteen katsovana asuinpaikkana. Myös kaikkialla lähellä oleva luonto on huomioitu KOPS:ia laadittaessa.

5) Lasten tunne- esiintymistaidot sekä monipuolinen maailmankatsomus

Tutkimuksissa on moneen kertaan todettu, kuinka pitkäaikainen kulttuurin ja taiteen harrastaminen on vähentänyt ja ennaltaehkäissyt monia ongelmia ihmisten käytöksessä, oppimisessa, kaveritaidoissa tai avarakatseisemmassa suhtautumisessa maailmaan. Kulttuurin ja taiteen kautta on mahdollista käsitellä mitä tahansa asiaa tavalla, joka jättää pysyvämpiä positiivisia muistijälkiä. Oman luovuuden tuominen esiin ja heittäytyminen uuteen tekee kaikille ihmisille hyvää - positiivisen minäkuvan ja onnistumisen kokemusten saaminen on yhä tärkeämpää nykymaailmassa. Juuri niitä kulttuurikasvatussuunnitelma haluaa antaa, sillä suunnitelman toteuttajina ovat nimenomaan eri taiteenalojen ammattilaiset. Mille tahansa kunnalle on hyötyä siitä, että sen lapsista kasvaa esiintymistaitoisia ja monipuolisesti ajattelevia, toiset ihmiset huomioonottavia nuoria. Taide ja kulttuuri on väylä, jota jokaiselle pitää antaa mahdollisuus hyödyntää.

2. KOPS:in konkeettinen toteutus kunnassa

Alla on ensin kirjoitettuna auki KULTTUURIKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTASO, jossa työpajoissa ja käyntikohteissa pääsee tekemään paljon itse ja tutustumaan kattavasti eri taiteenaloihin.

Perustason jälkeen esitetään KAKKOSTASON TOIMINTA, eli esittävän taiteen kokonaisuudet, jotka eivät mene enää ikäryhmäjaon mukaan vaan ovat useimmiten tarjolla kaikille. Ne budjetoidaan erikseen sen mukaan, onko kunnalla esimerkiksi sopimus Konserttikeskuksen, alueteatterin ja/tai jonkun muun esittävän taiteen toimijan kanssa. Valmiita kokonaisuuksia kakkostasosta ei kuitenkaan voi kirjoittaa auki samalla tavalla kuin perustasolla, sillä ohjelmistot vaihtuvat vuosittain, samoin kuin kiertueella olevat esittävän taiteen tuottajat.

2.1 Kulttuurikasvatussuunnitelman perustaso

2.1.1 Varhaiskasvatus

Yleistä varhaiskasvatuksessa:

Kaikessa taiteenaloihin liittyvässä opetuksessa huomioidaan varhaiskasvatussuunnitelman laaja kohta "kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu" sekä nähdään lapsi nimenomaan aktiivisena toimijana. Kulttuuriseen osaamiseen kuuluu lapsen ikätason mukainen tutustuminen oman kunnan taiteilijoihin, rakennuksiin, näyttelytoimintaan tai luonnonympäristöihin. Kaikki taiteen tekeminen taas tukee vuorovaikutusta ja ilmaisua ja vahvistaa lapsen näkemystä itsestään luovana ja onnistuvana yksilönä.

Varhaiskasvatuksen totutut käytännöt:

- osallistuminen vuotuisjuhliin
- osallistuminen esittävän taiteen kokonaisuuksiin
- kirjastovierailut ja satutunnit sopimuksen mukaan
- tutustuminen lähiluontoon

0-3-vuotiaat: Sadutus ja rytmikylpy

Luontoretki oman päiväkodin lähellä. Luonnon helmassa pidetään satutuokio. Rytmikylpy-työpajassa tutustutaan rytmisoittimiin, joista monet on tehty suoraan luonnonmateriaaleista. Rytmien avulla luodaan pajassa myös pieni luontotarina.

4-vuotiaat: Leikkiperinne

Tehdään eväsretki haluttuun lähiliikuntapaikkaan tai vaikka eri puolella kuntaa olevaan leikkipui-
toon. Päiväkodilla mietitään, mitä on leikkiperinne. Millaisia leluja oli ennen, miten leikittiin ja liikuttiin
ennen kuin oli lähiliikuntapuistoja tai vaikkapa kiipeilyteileneitä? Opetellaan vanhan ajan leikkejä,
rakennetaan joku vanhan aja lelu (surra, käpylehmä tms.). Pidetään isovanhempien tai Jokikarta-
non asukkaiden kanssa leikkipäivä.

5-vuotiaat: Sirkus

Tehdään retki haluttuun luontokohteeseen. Puhutaan kestävästä kehityksestä ja siitä, miten luon-
nossa kaikki liittyy kaikkeen, ja jos yksi asia menee poskelleen, se aiheuttaa ongelmia muillekin. Sir-
kuspaja jatkaa tätä samaa teemaa, sillä jos pyramidissa alimmainen karkaa, tai jonkkapallo
tipahtaakin väärässä kohtaa, siitä seuraakin ongelmia kaikille... Yhteistyö on voimaa ja kaveria pi-
tää ajatella!

Eskarit: Muotoilu/kuvanveisto

Tutustutaan Pyhäjoen kirkkoon sekä kunnan julkisiin patsaisiin ja muistomerkkeihin joko netin kautta
tai liveinä. Tutustutaan myös Pauhalla-patsaan ja monen muun julkisen teoksen tekijään Kari Ju-
vaan. Puhutaan muotoiluista ja kuvanveistosta ja siitä, miksi muistomerkkejä on olemassa. Eskari-
luokassa pidettävässä työpajassa jokainen miettii mikä on omassa elämässä sellainen huippujuttu,
jonka haluaisi muistaa vielä eläkeikäisenäkin, ja muovailee (esim. savesta) tästä asiasta oman
"muistomerkkin". Töistä tehdään näyttely kirjastoon.

2.1.2 Peruskoulut: Alakoulut

Yleistä alakouluilla

- osallistuminen vuotuisjuhliin
- osallistuminen esittävän taiteen kokonaisuuksiin
- Kirjastopolku-yhteistyö etenkin luokilla 1, 3, 5 ja 7 + Kiertävä kirjasto-toiminta Yppärissä

Yppärin koululla

- teatteriretki Kokkolaan keväisin
- yhteistyö kyläyhdistyksen kanssa
- draamatunnit äidinkielen yhteydessä

1. luokka: Sanataide. Liittyy opetussuunnitelman kohtaan S3 Tekstien tuottaminen.

Pyhäjoelta on syntyisin tai siellä on asunut monta kirjailijaa, kuten Margareta Keskitalo, Kaarlo Isota-
lo, Leena Pyhäluoto ja Heikki Lahnaoja. Koitetaan löytää kirjastosta heidän tai muiden pyhäjokisten
kirjailijoiden kirjoja. Otetaan luettavaksi joku löydetyistä lastenkirjoista. Lisäksi kirjastossa katsotaan
lastenkirjojen kansia, otetaan kuva viidestä hauskan näköisestä kannesta, ja koululla sanataiteen
työpajassa lähdetäänkin kansikuvien perusteella kehittelemään ihan uutta tarinaa.

2. luokka: Tanssi. Liittyy opetussuunnitelman kohtaan Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisuus (L2).

Retki tutustumaan Kaukon ja/tai Parhalahden kalarantoihin ja kalastajien elämään paikallisen kalastajan opastuksella. Mikä on pauha ja miksi se on ollut niin tärkeä asia kalastajille, millaisia olivat vanhat venetyypit ja miksi tarvittiin erilaisia veneitä eri paikoissa? Tutustutaan virtuaalisesti myös Suomen majakoihin. Koululla tanssipajassa tehdään merta, kaloja ja kalastusta kuvaava uusi koreografia.

3. luokka: Kädentaidot. Liittyy opetussuunnitelman kohtaan Tiedon hankkiminen menneisyydestä. Vierailaan Annalan kotiseutumuseolla oppaan johdolla. Koululla kädentaitojen työpajassa opetellaan jotain vanhan ajan tekniikkaa (esim. huovutusta, savitöitä, paikallista käsityöperinnettä). Kirjastovierailu ja kirjavinkkaus.

4. luokka: Draama. Liittyy opetussuunnitelman kohtaan S4 Taloudellinen toiminta. Käydään suojellulla Tekevän myllyllä ja tutustutaan sahatteollisuuden historiaan Pyhäjoelle ja esim. naapurissa Kalajoella (Holman saha). Mitä muita ammatteja ennen vanhaan Pyhäjoella oli? Tutustutaan Anna Luotoon, joka oli pyhäjokinen kirjailija, rintamalotta ja kunnankätilö. Draamapajassa työstetään vanhojen ammattien tuntemusta taiteenlajin keinoin. Tutustutaan myös Pyhäjoella syntyneen Anneli Saulin uraan näyttelijänä.

5. luokka: Valokuvaus. Liittyy opetussuunnitelman kohtaan S3 Taiteen maailmat. Tutustutaan Pyhäjoella syntyneen kuuluisan valokuvaaja Jorma Purasen uraan. Koululla pidetään valokuvaustyöpaja kännyköiden avulla ja opetellaan luotokuvauksen perusteita. Tehdään retki Yli-mattilan Arboretumiin ihaillemaan kukkia oppaan johdolla. Kurvataan katsomaan myös Teerelän rauhoitettu noin 200-vuotias petäjä. Molemmissa hyödynnetään valokuvauspajan oppeja, ja tehdään tuotoksista näyttely kirjastoon. Kirjastovierailu ja kirjavinkkaus.

6. luokka: Musiikki. Liittyy opetussuunnitelman kohtaan Kestävän elämäntavan välttämättömyys. Bussimatka Pyhäjoen koskimaisemiin Koskipuistoon tai muuhun haluttuun kohteeseen sekä Kalajoelle Meriluontokeskukselle oppaan johdolla. Koululla Aava-musiikkityöpaja, jossa puhutaan veden kiertokulusta, veden äärellä elävistä kansoista, veteen liittyvistä ongelmista ja päästään itse kokeilemaan vesikansojen perinnesoitimia.

2.1.3 Peruskoulu: Yläkoulu

7.luokka: Mediataide. Liittyy opetussuunnitelman kohtaan Ihmisyys, sivistys, tasa-arvo ja demokratia. Tutustutaan Petter Niklas Mathesiukseen, joka oli pyhäjokinen valtiopäivämies ja pappi. Millaista oli politiikan teko 1700-luvulla, millainen oli silloinen demokratia? Vastapainoksi haastatellaan Pyhäjoen nykyistä kunnanjohtajaa, valtuuston puheenjohtajaa tai vastaavaa henkilöä siitä, miten kunnan päätöksenteko nykyisin toimii ja millaista on kunnan sisäinen demokraattinen päätöksenteko. Mediataiteen työpajassa lähdetään rakentamaan somekanavaa 1700-luvun Mathesiukselle. Mitä asioita silloin olisi someen laitettu? Kirjastovierailu ja kirjavinkkaus.

8. luokka: Taidetestaajat

9. luokka: Luova työ ammattina. Liittyy opetussuunnitelman kohtaan Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6).

Katsotaan aiheeseen sopiva video (useampia olemassa). Haastatellaan haluttua paikallista taiteilijaa Jokilaaksojen alueelta tai Raahesta ja osallistutaan hänen pitämäänsä työpajaan.

2.1.4 Lukio

Yleistä lukiossa

- osallistuminen vuotuisjuhliin
- osallistuminen esittävän taiteen kokonaisuuksiin
- messujen järjestäminen tutustuttaa laajasti eri aihealueisiin

Alla mahdollisia kulttuurikasvatuskokonaisuuksia lukioon.

Case 1. Kulttuurimatkailu

Tutustutaan paikallisiin kulttuuriyrittäjiin haastattelun avulla (esim. Yppärin Merimaja) ja/tai laajemmin Jokilaaksojen vastaaviin yrityksiin. Miten seudulla tehdään kulttuurimatkailtyötä ja miten sitä voisi parantaa? Osallistutaan jollain tehtävällä kunnan kulttuuritoimen työhön valitun paikallisen tapahtuman suunnittelussa, sekä tutustutaan ryhmätyönä haluttuun pienen kunnan perinnetapahtumaan jossain muussa Euroopan maassa.

Case 2. Ympäristötaide ja arkkitehtuuri

Rannikkokaupunkien rakennuskulttuuri on omansa. Tutustutaan sen piirteisiin, sekä ympäristötaiteen ja arkkitehtuurin työpajassa rakentamisen peruspiirteisiin. Millainen on tämän päivän ja huomisen ekorakentamisen kulttuuri, voiko rakennus itsessään olla taidetta, ja miksi ympäristötaitelijoita on nykyisin mukana kaupunkisuunnittelussa yhä enemmän? Lopputyönä suunnitellaan Pyhäjoelle nuorisotila joka täyttää myös ekovaatimukset.

Case 3. Ruokakulttuuri

Tutustutaan oman kotiseudun ruokakulttuurin esim. Maa- ja kotitalousnaisten tai Marttojen avulla, ja tehdään luokalle yhteinen perinneateria vuoden aikana. Globaalisti käydään lävitse myös ruokakulttuurin, ruokatapojen ja erilaisten ruokaan ja ruokailuihin liittyvien etikettisäännösten tuntemusta uuteen kulttuuriin tutustuttaessa.

3. Kakkostason toiminta: esittävät taiteet

Kakkostasolla olevat vakikohteet Pyhäjoella ovat

- Kajaanin kaupunginteatteri/aluetatteri
- Kokkolan ja Oulun kaupunginteatterit
- kirjasto- ja kulttuuritoimen järjestämät konsertit ja muut tapahtumat

Kulttuurikasvatusta muualla kuin päiväkotien ja kouluympäristössä, kuten:

- kaiken ikäisten kerhotoiminnassa (esim. 4H, MML, Suomen harrastamisen malli)
- nuorisotiloissa
- palvelutaloissa
- työhyvinvoinnissa
- kuorojen toiminnassa

Kulttuurikasvatussuunnitelmassa mainitut kokonaisuudet ja retket voi toteuttaa myös hieman muunnettuna eri kerhojen tai ryhmien toiminnan osana.

Kunnan tehdessä kokonaisuuksien toteuttajien kanssa sopimusta, voi sopia myös vierailut aiheen tiimoilta muihinkin kohteisiin kuin koululle. Lisäksi eri kerhojen toiminnan ohjaajia, palvelutalojen virikeohjaajia ja/tai muita kiinnostuneita varten voidaan järjestetään vaikka kerran syksyllä ja kerran keväällä koulutus, joka käsittelee aina tiettyä taiteenala ja siihen liittyvää kokonaisuutta. Näin teemataiteenala voi viedä eteenpäin myös paikallisena toimintana.

Kulttuurikasvatukseen liittyvään kerhotoimintaan saa paljon helposti toteutettavia vinkkejä myös koronapandemian aikana luoduista virtuaalipankeista. Esimerkiksi Lastenkulttuurikeskusten liiton sivuilta löytyvä harrastakotona.fi-sivusto antaa nimenomaan kaikille mahdollisia vinkkejä ammattilaisten kokoamina. Samalta sivulta löytyy myös ilmaisia videoita esityksiä eri taiteenaloilta. Näistä voi katsomisen lisäksi myös ottaa oppia ja niitä muokata toimintaan sopivaksi, sillä esityksiä tuottaneet tahot ovat jo tekovaiheessa ajatelleet että yleisö on kotona ja tekee taidetta niillä välineillä, joita sattuu jokaisesta kodista löytymään. Vaikka tietopankki on lastenkulttuurisivulla, monet sieltä löytyvät kokonaisuudet voi hyvin toteuttaa minkä ikäisen yleisön kanssa tahansa.